A megőrzés mesterei

kiállítási napló

Napjainkban minden eddiginél magasabbra csaptak a viták lángnyelvei a vásárhelyi képzőművészet körül. Őszinte és nyers vélemények, szubjektív vallomások, pályát igazoló nyilatkozatok és hagyományos katalógus-előszók bástyái és vizesárkai mögött a vásárhelyi festészet legjobbjai makacs következetességgel dolgoznak, s kiállítások egymásutánján bizonyítják fölvállalt hagyományaikat, tehetségüket. *Kurucz D. István* két évvel ezelőtti nagy Műcsarnokbeli tárlata és a néhány napja bezárt, a budapesti Csontváry-teremben rendezett kiállítása után Szegeden, a Móra Ferenc Múzeum Horváth Mihály utcai Képtárában ad keresztmetszetet mintegy négy évtizedes művészi pályájáról: *Németh József*, a Szolnoki Galéria után a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumban sorakoztatja föl másfél évtized termésből válogatott gyűjteményes kiállításának anyagát. A két tárlat különös súllyal bír épp a mostani viták során, épp az összehasonlítás lehetőségén és jogán, nem beszélve arról, hogy személyükben a Vásárhellyel fémjelzett képzőművészet vezető mesterei mutatkoznak be. Kurucz D. István az idősebb generáció festője; Németh József pedig az elmúlt 15—20 esztendőben épített életművet Vásárhelyen.

Közös munkásságukban a hagyományokhoz való kötődés, ám természetesen más dobbantódeszkától indultak, más festői világot építettek föl maguknak. Kurucz D. István Hódmezővásárhely szülötteként erős szálakkal kötődik ehhez a tájhoz: a természeti környezethez épúgy, mint az agrárproletariátus szellemi-erkölcsi hagyományaihoz. A főiskolán Szőnyi István növendéke, majd tanársegédje volt, pályája kezdetén erőteljesen hatottak rá Tornyai, Rudnay, Endre Béla képei, de legalább annyira erős volt a freskóműfaj inspirációja is. Nem véletlen hát, hogy ezek a hatások érződnek a negyvenes években szignózott munkáiban, sőt Dési Huber expresszionizmusa is fölfedezhető keményen formált alföldi parasztfiguráiban.

Másfél évtizeddel később Németh József is Szőnyi tanításaival a tarsolyában került a dunántúli dombok közül a tág horizontú Alföld képzőművészeti fővárosába. Gyűjteményes kiállításának legrégebbi, a hatvanas évek eleji darabjaiban mégsem az ő példája ismerhető föl elsősorban, sokkalta inkább Nagy István összefogott, mélytűzű dekoratív festőisége, Gauguin pikturája és a barlangrajzok, középkori freskók és pravoszláv ikonok hatásai. S ami még jellemző, a kezdeti képektől szembeszökő a monumentalitás igénye, a freskók kollektív műfajában való gondolkodás.

Kurucz D. István egyéni hangja a felszabadulást követően kristályosodik ki, amikor dokumentatív hűséggel és pontossággal regisztrálta az alföldi táj — a hódmezővásárhelyi utcasorok, a hortobágyi puszta és a parasztember életének — napszak-évszak és életmódváltozásait „messzelátós festészetével". Így summázza törekvéseit mostani kiállításának katalógusában: *„A művészet a maga sajátos eszközeivel a valóságot tükrözi, megörökíti az embernek a környezethez fűződő kapcsolatait, és annak változásait. Ha nem ezt tette volna, történelmi múltunk megismerésében sokkal szegényebbek lennénk."*

Mit térképez föl festményeivel Kurucz D. István? Kimagasló mesterségbeli fölkészültséggel megörökíti az elmúlt harminc esztendő változásait: az egybeszántott parcellákat, az alföldi tájban megjelenő gépeket, nem feledkezik meg Vásárhely szélső házsorairól, a tenyérnyi ablakokról, a nagykendős öregasszonyokról, subás férfiakról, a szétszórt tanyákról sem. Érdemes szembesíteni a kiállítás néhány darabját, mert ezek beszédesen bizonyítják Kurucz művészetének fejlődését, változását, egyszerűbbé, rajzosabbá, szerkezetesebbé válását. Így például az 1957-ben készült Faluvége kontúrokat elmosó párája az 1975-ös Falusi utcán keményebbé, summázottabbá, rajzosabbá vált; a negyvenes években készített erőteljes-lendületes Halászok című munkaábrázolása a hatvanas évekre statikussá, szinte időtlen jelképpé egyszerűsödött a Fametszők című képén; a négy évtizeddel ezelőtt készült Öregek portréi egyedi arcmások voltak, az utóbbi években festett Csikós egy életforma jelképe: az egykori életképek 1968-ra, a Hódmezővásárhelyi asszonyok tüntetése című vászon idejére szép ritmusú freskószerű művé nemesedtek; s a negyvenes évek közepén született tájképek a legutóbbi időkre szinte az ég és a föld találkozásának fakturális absztrakciójává váltak.

Németh József 1966-os Vásárhelyi Madonnájával vívott ki immár kitörölhetetlen helyet magának a magyar képzőművészetben. Ebben ötvözte először legsikeresebben a hagyományvállalás és a megújítás egyéni eredményeit. Munkásságának legjellemzőbb és legfontosabb összetevője az ember és a természet kapcsolatának festői fölmutatása. Emberek, állatok, növények szinte bukolikus szépségét, harmóniaigényeit jeleníti meg. Figurái a világ bármely pontján élhetnének, növényei bárhol lombosodhatnának, állatai éppúgy otthon érzik magukat India legelőin, a spanyol barlangok vidékén, mint a vásárhelyi pusztán. S mivel Németh József alakjai subában, nagykendőben, gatyában vagy egyszerű drapériában jelennek meg előttünk, így időtől, kortól és topográfiai helyszíntől függetlenek. Általános emberi tartalmakat hordoznak. Az ember életének nagy fordulópontjait, és legfontosabb kapcsolatait fogalmazzák meg. A termékenység, a munka, a növényekkel és az állatokkal kialakult együttes élet az ő témái. Egész sorozatot szentel a szerszámos ember alakjának, s ezzel mintegy megteremti a paraszti világ profán apostolainak arcképcsarnokát (Kaszás ember, Fiú gereblyével, Férfi pákával, Fiú vasvillával, Öregember fűrésszel). Nagyon ritkán fest munkaábrázolásokat. Embereit a munka előtti koncentrálás pillanatában, vagy pihenés óráiban, vagy éppen a jól végzett munka utáni nyugalom állapotában ábrázolja. Ezzel is az időtlenséget igyekszik hangsúlyozni csakúgy, mint gyakran alkalmazott arany és ezüst háttereivel, hatalmas méreteivel, visszafogott, éppen csak jelzésszerű színeivel, lényegre törő, a hangsúlyokat pontosan kiemelő alakjaival.

Kurucz D. István és Németh József a hagyományőrzés mesterei. Más-más úton jutottak el sajátos festői világukhoz, s immár kitörölhetetlenül részesei felszabadulás utáni képzőművészetünknek. Munkásságukon természetesen lehet és kell is vitatkozni! Az elemzés, a tudományos felmérés megköveteli az értékek és hiányok szembesítését, a műalkotás, és a kor összeszikráztatását. Vitatkozhatunk a korszerűségen, szólhatunk a témaválasztás szűkösségéről, katartikus élmények hiányáról, sokmindenről. Egyet azonban el kell ismernünk: mindkét alkotó legjobb munkáival igen magas mércét állított fel képzőművészetünkben.

Tandi Lajos

Mérlegen az amatőrmozgalom II.

Néptánc — holdudvarban

„Persze, Csongrád megyében könnyű! Ott már tekintélye, státusza, becsülete, népszerűsége van az eredeti néptáncanyagnak, divatja, tábora a táncházmozgalomnak, értő közönsége a színházi előadásoknak". Ilyenféléket mondanak néptáncberkekben; neves szakemberek példálóznak különféle fesztiválok, versenyek zsürijében, színpadi bemutatókon és tévés szereplések alkalmából. Az itteni szakemberek pedig néznek rájuk: ha így minősül a mi helyzetünk — mi lehet más megyékben?

Mi okuk az elégedetlenségre?

Most, amikor megyénként, aztán országosan fölmérik az amatőr művészeti mozgalom helyzetét, nyilván a bajok orvoslásának szándékával, valóban úgy tűnik, helyénvalóbb eleve azt kutatni, hogyan lehetne jobban. De minél jobban? Muszáj hát sorjába menni, és először is azt tisztázni, *mi az amatőr néptáncmozgalom szerepe*, itt, most?

A néphagyomány értékeinek helyük van a szocialista kultúrában. Elsősorban e kincsek *közösségi jellege és nemzeti volta* írja elő parancsolóan, hogy mai művészeti-kulturális értékeink között legyenek. Minthogy ebben nincs vita, az sem kérdéses, hogy a néptánchagyomány fölkutatói, újrateremtői és mindazok, akik e meglelt értékeket közkinccsé teszik, ugyanolyan becsülendőt cselekszenek, mint akármely más művészeti ág alkotói, mint bármely más művek közvetítői. Így, s ilyenekként tisztelhetjük hát a néptáncművészet hivatásos művelőit, az amatőr táncmozgalom részeseit, valamint mindazokat, akik a feltételek biztosításával segítenek nekik.

•

Mindeddig a néphagyomány *értékeiről* beszéltünk, korántsem véletlenül. Hosszú lenne végigvezetni a néptáncművészet utóbbi három évtizedes fejlődésvonalát; elég annyi, hogy néptáncnak neveztünk és ma is így jelölünk értéktelenségeket (gicscseket, fércmunkákat) is, ezért a különbségtétel. Mára bizonyos, hogy *az érték: az eredeti táncanyag, s annak autentikus felmutatása művészi, öntörvényű táncalkotásokban, koreográfiákban.* S most kanyarodjunk vissza az elejére: ezért a dicséret, mellyel Csongrád megye néptáncmozgalmát illetik a szakemberek. És ebből fakad az itteniek gondja is. Az a helyzet ugyanis, hogy az eredeti anyag becse csak az *ÉDOSZ Szeged Táncegyüttesben* és „holdudvarában" (Nagy Albert, a művészeti vezető, valamint asszisztensei több kisebb tánccsoport szakmai vezetéséből is részt vállalnak) érvényesül feltétlenül és maradéktalanul.

Az ÉDOSZ-on kívül négy nagyobb, jelentősebb amatőr csoport (a csongrádi, a vásárhelyi, a makói szövetkezeti együttesek, a deszki nemzetiségi tánccsoport) dolgozik a megyében, a hagyományőrző együttesek közül pedig a tápéi a legszínvonalasabb. (Összesen tizenegy pávakört, s mintegy ötven tánccsoportot tartanak számon szűkebb hazánkban, ezek közé értve az iskolai néptánc- és a társastánccsoportokat is.) Vitathatatlan: az ÉDOSZ az országos élvonalba tartozik, s mint ilyen, meghatározó jelentőségű a megyei mozgalomban is. Vezetői évek óta tudatosan, sok munkával igyekeznek terjeszteni a hagyományanyag értékeit, az eredeti néptáncokat. Kezdeményezésükre az utóbbi néhány évben újfajta képzési formákat vezetett be a mozgalom szakmai-módszertani irányítására hivatott intézmény, a megyei továbbképzési és módszertani intézet. *Úttörőtáborokban és táncházstúdiókban az értéktelenségtől még fertőzetlenek, a gyermekek és a fiatalok tanulnak eredeti motívumokat.* Íme egy valóságos, megyei erénye a mozgalomnak. És egyszersmind új gondok csíráztatója.

A tanfolyamok hallgatói nyilvánvalóan csak az első lépéseket tették meg; szó szerint, hisz ismernek ugyan „lépéseket", motívumokat az eredeti táncokból, jó esetben átadni is képesek a tudásukat, de nincs esélyük, hogy valaha „anyanyelvi" szinten ismerjék-műveljék a néptáncot, még kevésbé, hogy önálló alkotómunkával koreográfiák elkészítésére vállalkozzanak. Magyarul: ki-ki a maga helyén közelíthessen az ÉDOSZ-programhoz és színvonalhoz. Mert magukra maradnak.

•

A módszertani intézetben három munkatárs hivatott arra, hogy szervezze, irányítsa és ellenőrizze a megye amatőr művészeti csoportjait. Tehát: az intézettől várni a valódi szakmai irányítást — nyilvánvaló képtelenség. Talán ezért is hoztak létre egy *társadalmi-szakmai bizottságot*, amely azonban szintén működésképtelen. Ha fölmérjük tehát a néptáncmozgalom helyzetét a megyében, a legelső következtetés (mert mire másra a mérés, ha nem azért, hogy megtudjuk, mi a dolgunk holnap?) nem lehet más: alkalmassá kell tenni ezt a bizonyos szakbizottságot, hogy segítse, ellenőrizze, irányítsa a néptánccsoportokat. Azzal a céllal, hogy az egész megyében ismertté váljon a hiteles néptáncanyag, mindazok (több mint félezren), akik részt vesznek a mozgalomban, valódi értékekkel gazdagíthassák önmagukat, színvonalas előadások révén pedig részelhessen ezekből mindenki.

Nem kívánunk túl nagyot? Lehet; de az is az itteni néptánckultúra eredménye, hogy e túlzottnak tűnő kívánalom teljesüléséhez már is adott jónéhány feltétel. A megyénél szűkebb körben, abban a bizonyos „ÉDOSZ-holdudvarban" példák is sorakoznak, miként lehet közelíteni a kívánatos teljességhez. Csak meg kéne nagyobbítani ezt az udvart. *Megszervezni az együttesek tervszerű találkozásait*, amelyeken tanulnak egymástól, s nagyobbak a sikerélményeik, mint az értelmetlen, haszontalan drága és szaporatermészetű fesztiválokon. Ez már segítene abban, hogy *azonos szempontok alapján mérjék össze a csoportok tánctudását és előadókészségét*, vagyis rendet lehetne tenni a minősítések körüli kuszaságban. Talán elérhetnék, hogy ne az egyetlen, jól betanult produkció alapján kapjanak minőséget jelző fokozatot olyan táncosok, akik egyébként kizárólag azt az egy koreográfiát képesek előadni, vagyis nem tudnak táncolni.

•

Ha pedig feltesszük, hogy a legfiatalabbakkal, a gyerekcsoportokkal kezdődik mindez, megérthetjük, hogy kultúránkban valódi helyükön lesznek a néphagyomány értékei. S ha egyszer kimegy a divatból a disco, a fiatalok akkor is táncolhatnak: valami más divattáncot is, de nemzeti és közösségi táncot is.

Sulyok Erzsébet

A Művészeti Tanács megbeszélése

Tegnap, kedden délután megtartotta idei utolsó ülését a Csongrád megyei tanács végrehajtó bizottsága mellett működő *Művészeti Tanácsadó Testület. Szabó G. Lászlónak*, a megyei tanács elnökhelyettesének vezetésével a testület tagjai *megvitatták* a jövő év júniusában rendezendő Csongrád megyei televízióshónap témajavaslatait, a megye 1980. évi kiállítási programját és a testület elkövetkezendő évi munkatervét.

A Magyar Rádió és Televízió 1980. júniusában közel 17 órás adás keretében átfogó képet ad Csongrád megye politikai, gazdasági és kulturális életéről. A Művészeti Tanács megbeszélte azokat az irodalmi, képzőművészeti, zenei és építőművészeti javaslatokat, melyeket beépítenek a tématervbe.

Elfogadták a jövő évi múzeumi és közművelődési kiállítási tervet. Az öt város múzeumainak, és a községek művelődési intézményeinek kiállításai között a hagyományos tárlatok mellett egyéni és kollektív kiállításokat, iparművészeti bemutatókat fotótárlatokat, amatőr bemutatkozásokat, díszítőművészeti jellegű kiállításokat láthatnak majd az érdeklődők.

A Művészeti Tanácsadó Testület jövő évi négy ülésén többek között *áttekinti* az iparművészet helyzetét, az építészet és a társművészetek kapcsolatait, a művészeti szövetségek együttműködésének lehetőségeit, a mecenatúra kérdéseit.

A családok gazdálkodása és a takarékosság

A Hazafias Népfront Országos Tanácsa elnöksége nő- és rétegpolitikai bizottságának keddi, tegnapi ülésén elfogadott munkatervéből kitűnik: olyan szolgáltatásokat, kezdeményezéseket javasolnak, amelyek — a népgazdaság erőforrásainak igénybevétele nélkül — csökkentik a dolgozó nők gondját, előmozdítják a családok ellátását. Megvizsgálják a Családjogi Törvény társadalmi hatását és javaslatokat terjesztenek elő a népfrontmozgalom számára.

A családok gazdálkodásáról, az ésszerű takarékosságról kerekasztal-beszélgetést rendeznek majd. A munkaterv előirányzatai szerint támogatják a „fiatalok az idősekért" társadalmi mozgalom és az ifjúsági tömegsport kibontakozását.

Figyelemmel kísérik a cigánylakosság társadalmi beilleszkedését és javaslatokat dolgoznak ki A cigányság a felemelkedés útján című ankétsorozat tapasztalatait hasznosítva. (MTI)

Tempó

A piros lámpa előtt már jókora kocsisor gyűlt össze. Végre sárgára, aztán zöldre vált a lámpa. Már lódulna a sor, csakhogy a legelől álló még csak most, a zöldben kapkod a sebességváltó után. Telnek a másodpercek, nő a vérnyomás. Végre, nagy nehezen elindul a sor, lassan, komótosan, s az ötödik-hatodik kocsi táján ismét vált a lámpa. A bennszorultaknak tovább emelkedik a vérnyomása, s az ember legföljebb abban reménykedhetik, hogy a felajzott idegek nem késztetnek valakit néhány száz méterrel odébb erőszakos és csattanással végződő előzésre. S az ember még legföljebb egy közlekedési szakember morgolódásain meditálhat, aki már nem tudja, hogy a mi, viszonylag kis forgalmunknak milyen áteresztő képességű utakat kellene építeni, ha lehetne. Mert vizsgálatok bizonyítják, hogy amíg külföldön egy bizonyos idő alatt tizenöt-húsz jármű halad át átlagosan a zöld jelzésen, nálunk, Szegeden, ugyanannyi idő alatt legföljebb nyolc-tíz. Még szerencse, hogy egyelőre ilyen kicsi a forgalmunk...

Már megint az autósok — mondhatnánk. De a gyalogosok is. Autóbusz- és villamosvezetők a megmondhatói, mennyit rostokolnak fölöslegesen egy-egy megállóban a kényelmeskedő utasok miatt. Nem, félreértés ne essék! Nem a nehezen mozgó idősekről, hanem a nehezen mozgó húszharminc évesekről van szó. Pesten vagy ötvenen szállnak le és fel a buszra, míg nálunk többnyire csak húszan. S közben fogy az üzemanyag, telik a nekünk is egyre drágább idő, s egyre többször szorul össze a sietősebb dolgú utasok gyomra.

Egy kis tempó kellene, kérem, attól, aki megengedheti magának. Ha csak nem akarunk a magunk kis miniforgalmával már odajutni, mint Pesten, csúcsidőben a Nagykörúton, ahol lassan az lett a jelszó; aki siet, menjen gyalog...

Sz. I.